

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaaja i literaturnaja hazeta.

Adres Redakcyi i Administracyi:
WILNA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1).
Redakcyja adžyniena ad 9 ran. da 4 hadz. wieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Biel. KRYNICA“ kaštuje na hod—4 zal., na paŭhoda — 2 zal., na 3 miesiacy—1zal. Zahranicu ŭdwaaja daražej.
Ceny abwiestak pawodle ŭmowy.

ІДЭАЛЁГІЧНЫ ПАДЗЕЛ СЯРОД Б. ГРАМАДАЎЦАЎ.

(Ад нашага баранавіцкага карэспандэнта).

Абсэрвуючы жыццё Баранавіцкага павету і далейшых ваколіц, можна заўважыць вялікі ідэалёгічны падзел сярод былых грамадаўцаў.

Калі была «Грамада», яна захапіла бадай увесь наш павет і, трэба сказаць праўду, пацягнула за сабою масы. «Грамада» ў сваёй дзейнасці выстаўляла на чало ўсіх дамаганьняў сацыяльных патрэб беларусаў і апроч гэтага моцна адзначала сваю арыентацыю на Расею. На нацыянальныя патрэбы беларусаў, як народу, «Грамада» зварочвала мала ўвагі, ішло ей перадусім аб тое, каб скамунізаваць масы, каб кінучь гэтыя масы ў абняцці Масквы, а тагды — ўсё будзе добра...

Ясна, што такая праграма „даразнага“ ратунку не магла даць беларускаму народу трывалых, позытыўных рэзультатаў. Праўда, народ мясамі скамунізаваўся, пачаў аглядацца на Маскву, як на сваю заступніцу, пачаў арганізавацца, думаючы, што ўсходні „дзядзька“ заразжа падасьць руку помачы і наступіць доўга-чаканае шчасьце. Тымчасам праходзілі месяцы і гады і „шчасьце“ ня прыходзіла. Болей таго, прыйшло няшчасьце, бо польскія турмы пачалі напаўняцца сотнямі і тысячамі няшчасных людзей, якія так і не дачакаліся помачы з усходу і абяцанай «перамены».

Што ўсе гэныя абяцанкі былі толькі пустым словам, найлепш відаць цяпер, пасля заключэння дружбы паміж Саветамі і Польшчай і пасля арышту павадыроў «Грамады» ў Менску. Цяпер многім адкрыліся вочы на ўсю фальшывасць тагачасных абяцанак, але тагды ім верылі. І ня толькі верылі, але йшлі нават у турму і цяпелі за іх. Калі на гэтае заўважэнне польскіх турмаў зварочвалі ўвагу арыштаваных цяпер у Менску павадыроў «Грамады», то яны заяўлялі, што „гэта нічога, што ідуць у турмы, там прынамсі навучацца, як рабіць рэвалюцыю!“

І праўда, некаторыя яшчэ і дагэтуль «вучацца» ў польскіх турмах, як рабіць рэвалюцыю, некаторыя-ж ізноў „вучацца“ гэтага самага ў савецкіх турмах, а доля беларускага народу асталася такою самаю, цяжкою і безспасветнаю.

Повадыры ў польскіх і савецкіх турмах, а для народу што? Нічога! І гэта прымусіла

людзей змяніць свае пагляды на „Грамаду“.

Зьмена паглядаў адбываецца ўсяляк. Да апошняга часу можна было падзяліць былых грамадаўцаў на тры групы: 1) такіх, якія выракліся са страху ўсякай палітыкі і кажучь, што «мая хата скраю, нічога ня знаю»; 2) такіх, якія зусім сталіся камуністамі і сябрамі КПЗБ і 3) такіх, якія перайшлі ў польскую санацыю. Гэтае зьявішча можна было спаткаць навархох, сярод б. павадыроў «Грамады», і ў нізох, сярод сялянскай гущы. Два апошнія кірункі (г. зн. камуністы і польска-беларуская санацыя) пачалі паміж сабою заўзятую барацьбу.

Спытае хто, чаму дзейнасць «беларускай» „Грамады“ давала да такіх сумных рэзультатаў? Чаму яна не дала змагароў за свой народ і за свае ідэалы, а за чужыя? Чаму яе актыўныя групы пайшлі на службу чужым і чужой палітыцы?

А сталася гэта таму, што «Грамада» была заснавана чужынцамі і з чужацкімі мэтамі; яна не давала народу нічога позытыўнага беларускага; яна не прабуджала ў народзе нацыянальнай гордасці; ня вучыла яго, як здабываць лепшую долю сваімі ўласнымі, беларускімі сіламі; яна не дала яму моцных эканамічных асноў праз кооперацыю і сваё гаспадарчае жыццё, а яна навучыла наш народ аглядацца на «дзядзькоў», якія прыносяць яму шчасьце. Вось будучы рэзультаты дзейнасці „Грамады“! Гэтыя рэзультаты паглыбілі гістарычны падзел у народзе на «Маскву» і «Варшаву», выявілі нястачу свайго нацыянальнага і гаспадарчага жыцця, далі народу нейкае палітычнае бязволье — і навучылі служыць чужым.

Астаткі гэтакіх сумных рэзультатаў відаць ня толькі ў старэйшых адзінках, але і сярод моладзі. Нядаўна мне здарылася гаварыць з гадунцом Віленскай Бел. Гімназіі. Гаворачы з ім, я ня мог надзівіцца ягонаму «нацыянальнаму ўсведамленьню». Цьвярдзіў ён паміж іншым, што беларусчына — гэта «ерунда», што яна толькі распалівае нацыяналізм, што лепш чытаць лекцыі або рэфэраты ў польскай ці расейскай мове, што вучні Віл. Беларускай Гімназіі ў большасці дзяржаўца гэтакіх паглядаў і г. д. Спытаўся я ў яго, ці хоць адзін паляк або расейца адказаўся калі ад сваёй

Гарэлка — вораг народу.

(З нагоды «Тыдня Цьвярозасьці»).

2—9 лютага сёл. году — гэта „Тыдзень Цьвярозасьці“. У гэты час бадай усе цывілізаваныя народы праз адпаведныя свае арганізацыі, а так-жа розным іншым спосабам, праводзяць ідэю цьвярозасьці. П'янства, як і ўсякае іншае зло, у большай ці ў меншай меры ёсць усюды і ўсюды сьведомыя гэтага людзі ваююць з ім.

Гісторыя чалавецтва вуча нас, што людзі ад раніцы свайго культурнага развоу ўжо зналі адраючыя сродкі, да якіх належа і алькаголь. П'юць людзі алькаголь сьпяраша пераважна затым, што ён, адраючы розум, пазваляе ім забыцца аб шэрым штодзённым іх жыцці, а пасля, калі людзі да алькаголю прывыкнуць, п'юць яго, бо ня могуць устрымацца.

Найлягчэй п'янства пашыраецца там, дзе пануе цемната і недастаток культуры. Дзеёцца гэта затым, што цёмныя людзі не разумеюць тых страшных skutkaў, якія з сабой прыносіць чалавеку п'янства.

На вялікі жаль, справа цьвярозасьці сярод беларусаў у нашым краі выглядае ня добра. П'янства ў нас пашырана значна. Ува ўсей Польскай Рэспубліцы выглядае яно так: у 1930 31 г. людзі прапілі мільярд злотых, у 1931-32 — 820 мільёнаў, у 1932-33 — 640 мільёнаў. П'янства, як бачым, у мінулым годзе ў Польскай Рэспубліцы зменшылася, але ўсёж такі прапітых было аж 640 мільёнаў злотых. Гэта знача, што на кожнага грамадзяніна прыпадае якіх 20 зал. у год, а калі ўзяць сям'ю, прыкладам з п'яці чалавек, дык на сям'ю ў год выпадае сто зал. прапітых. Але не забываймо, што ў гэтым ліку няма самагонкі, якой людзі сяньня ў многіх мяйсцох проста заліваюцца, а

калі-б палічыць, на колькі яе выпіваецца, дык вышла-б на асобу ня дваццаць зал. у год, а значна больш.

І няма што сябе пацяшаць, што гэныя лічбы больш стасуюцца да іншых народаў у Польшчы, чым да беларусаў. Знаем нашу вёску і і смела можам цьвердзіць, што ў справе п'янства беларус не канечна мае быць на апошнім канцы. Розныя сямейныя ўрачыстасці, асабліва вясельлі і разбой на іх нашай моладзі, вымоўна аб гэтым гавораць!

Тымчасам як-жа вялікую шкоду робіць алькаголь нашаму народу! Цямната страшная залягае беларускае сяло, — мала там чытаюць газет і кніжак, мала рупяцца аб палепшаньне гаспадаркі, ня думаюць аб поступе духовым і матэрыяльным, бо ня маюць на гэта ўсё грошаў. Так, ня маюць беларусы грошаў на тое, ад чаго залежыць лепшае жыццё іх, будучыня народу, а ёсць грошы на гарэлку, якая руйнуе душу і цела беларуса і лепшую будучыню народу.

Час, вялікі час, зьвярнуць нам увагу на справу барацьбы з п'янствам сярод нашага народу і на справу пашырэння сярод яго цьвярозасьці. На жаль, дагэтуль няма ў нас дзеля гэтай мэты адуманых арганізацый, дык няхай на ніве народнай цьвярозасьці працуюць самі сьвятлейшыя нашы вясцоўцы і няхай ім дапамагаюць нашы інтэлігенты, спатыкаючыся з вясковым насельніцтвам.

Першай баявой задачай гэтай працы — зьяўляецца пашырэнне сьведомасці сярод беларускага народу аб страшэннай шкоднасці гарэлкі для жыцця нашага духовага і матэрыяльнага і заахвочваньне да цьвярозасьці.

М. Б.

Гляньце праўдзе ў вочы!

(Ад нашага карэспандэнта з Слоніма).

У нумары 22 віленскага „Słowa“ з 24.1.1934 г. надрукавана карэспандэнцыя Галіны Гэрубовічавай пад загалоўкам „Dwie kartki ze Słomnizsyzny“. У гэтай карэспандэнцыі пані Гэрубовічова, апісваючы аб слонімскім паўстанцы 1863 г.

Лукашэвічу, піша і аб сучасных настроях нашага сялянства.

Гэная паняцка або не змагла дагледзіць настрою сярод беларускага праваслаўнага сялянства Слонішчыны, або баіцца глянуць праўдзе ў вочы і піша, каб зака-

мовы ў імя інтэрнацыянальных ідэалаў і пачаў чытаць лекцыі і рэфэраты, напрыклад, у беларускай мове? На гэта мне той „маладзец“ нічога не адказаў, бо й ня меў чаго адказаць, але гэта знак, што дзейнасць пана Астроўскага, разам і грамадаўца і санатара, прыносіць «важжаданьня» плады: яго гадунцы ўважаюць, што чытаньне лекцыяў пабеларуску — гэта нацыяналізм, а чытаньне папольску ці парасейску — гэта ўжо ня ёсць нацыяналізм. — Палітыка служэньня не бяздольнаму беларускаму народу, а сільным гэтага сьвету пераходзіць ад „ўзгадаўцы“ да гадунцоў. Такое „ўзгадаваньне“ дае беларускаму народу ня стойкіх ба-

рацьбітоў, а слуг і рабоў нашым дужым суседзям.

Такое самае «ўзгадаваньне» дала і „Грамада“. Дзеля гэтага ўсе лепшыя сыны нашага народу, зразумеўшы цяпер пахібы „Грамады“, а так-жа ўбачыўшы на дзеле, якое «шчасьце» далі Саветы павадыром грамадаўскага руху, стараюцца цяпер узыйсці на дарогу сыстэматычнай і пляновай працы на карысьць не «дзядзькоў», але свайго Беларускага народу, іншымі славамі — ўзыходзяць на свой народны шлях. Такім парадкам з былых сяброў „Грамады“ творыцца яшчэ адзін кірунак — народніцкі.

Баранавіцкі.

лыхаць і сябе і сваіх аднадумцаў.

З гэтай карэспандэнцыі даведваемся, што ў Слонімсчыне палёнізацыя беларускага насельніцтва йдзе поўнай парай, а глумачыць гэта пані Г. раптоўнай прыхільнасцяй беларусаў да польшчыны. Паводле пісаніны пані Г. ужо польскія вучыцалі не запісваюць беларускіх дзяцей, што яны беларускай народнасці, бо змяняўся кірунак урадавай палітыкі ў гэтай справе. Цьвердзіць так жа пані Г., што беларускае сялянства, асабліва моладзь, проста масава запісваецца ў польскія арганізацыі, бо ўжо моцна пранялася польшчынай і польскай культурай.

На жаль для пані Г. — ня тое ёсць у жыцці, што ў фантазіі. Каб убачыць сапраўднасць, трэба з адвагай глянуць праўдзе ў вочы. А гэтая праўда выглядае гэтак:

Настроі сялянства ў Слонімсчыне да польшчыны агулам шырока і глыбока апазыцыйныя. Не малыя яшчэ бродзяць па нашых сёлах сымпатыі да Масквы; пад-

трымліваюць гэтыя ўплывы К.П.З.Б. нелегальна з аднаго боку і легальна маскалі папы — з другога боку. Між гэтымі двума сіламі, між сабою варожымі, але згоднымі ў кірунку маскоўлення душы беларускай, змагаецца з палёнізацыяй і русыфікацыяй нацыянальна-адраджэнскі рух.

Гэтага апошняга пані Г. не дагледзіла, а можа і відзець ня хоча, цьвердзячы, што праг гэтым здавалася, калі вучыцель падчас перапісу насельніцтва запісваў усіх беларусамі, бо гэтакі настрой быў быццам у гары, але цяпер усё змянілася і змяняўся настрой у гары.

Магчыма, што ў гары настрой і змяняўся (хоць прыхільным да нас ніколі і ня быў) але ў нізох, сярод беларускага сялянства, апазыцыйны настрой адносна польшчыны не змяняўся, бо ў сапраўд-насці паглыбіўся.

Дык глядзем праўдзе ў вочы, хоць яна часамі каму бывае і няпрыемнай.

Ігнат Зарубец.

Справа ёвіаразаці ў Незалежнай Літве

Жак вядома, ад 2 да 9 лутага сіол. h. прыпадае „Tydzień Ёвіаразаці“. З прычыны гэтага тыдня, вільскага літоўскага газета „Vilniaus Rytis“ (№ 9, 31. I. сіол. h.) падaje цікавыя весткі аб працы на ніве барацьбы з алкаголем і паўраўняння ёвіаразаці ў Незалежнай Літве. Уважам, што разнаўнае генай працы будзе карысным і для нас і дзіла гэтага весткі геныя з успоміненай газеты перадрукоўваем дапоўна.

„...Жак вядома, — піша „Viln. Ryt.“, — у Літве першы пацаў змагацца з п'янствам біскуп Валанціўс. Было гэта 75 гадоў таму. У гэтым часе п'янства ў Літве было дуза закарэніўся. Бадай у кожным двары, міастечку і на растайных дарогах былі карчмы, куды заходзілі літоўцы і там пili dzień i noc. Быў гэта сапраўды страўны час. Тоды — з аднаго боку літоўцы пераараблялі на расейцаў і палякаў, а з другога — нішчылі сваю здароўе і танулі ў бядзі і ністацы.

Але біскуп Валанціўс ня падаў духам. Wynaradaўленіе літоўскага народу jon spyniaў кніжкам і літоўскай мові, якія сам пісаў і выда-

ваў, а п'янства перамахаў касьцельнымі брацтвамі ёвіаразаці, якія захадаў ксьляндзам закладаць у кожнай парафіі. Гэтымі брацтвамі была пакрыта ўся Літва. Расейскія чыноўнікі, паны і жыды ня вядалі, што рабіць. Расейцы працу біскупа Валанціўс'а прабавалі спыніць, але ня маілі, бо біскуп праводзіў гэта працу на хронце касьцельным; яго ідэя ёвіаразаці была апиорта на навуку Хрыста, які жаўлаецца найвышэйшым узорам людзкога жыцця.

Урешце ўспакілілі ўсё ворачі біскупа Валанціўс'а. Першыя ўціхлі паны. Бадачы прыхоўваў плады працы на ніве ёвіаразаці, яны самі пацалі касавач карчмы па сваіх дварох і растайных дарогах. П'ярасталі спраціўляцца і расейцы, бо мудрага палітыка біскупа разбуралі іх. І такім чынам для справы ёвіаразаці літоўскага народу было шмат зроблена. Ёвіаразаць у Літве з тых часоў сфарміраваў усё літоўскае насельніцтва. Аб гэтым сфарміраваў пісьм навуковыя працы і паводле геных узораў жаўлаць і сцяп у Літве праводзіцца ідэя ёвіаразаці.

Па смерці біскупа Валанціўс'а

ёвіаразаць у Літве жаўлаць доўга жыла. Урешце 25 гадоў таму было там зазнана „Tawarystwa Ёвіаразаці“, якогае працуе аж да сфармірава. Захадзілі гэта таварыства сцяп у Незалежнай Літве праца ёвіаразаці праводзіцца праз Касьціол, пресу, арганізацыю, школы, канферэнцыі, сходы, лекцыі, выстаўкі і h. d. Сцяп таварыства гэта выдае для дарослых тыднёвік „Sargyba“ (Straż), навуковы журнал „Alkoholizm pagrinda“ (Asnowy Alkoholizmu) і для дзіцяці „Żwagždute“ (Zorka). Апрача гэтага „Tawarystwa Ёвіаразаці“ робіць захады, каб літоўскі ўрад выдаў законы, якія браілі-б у вабарону сямлі алкаголікаў і іх маімаць і каб той-жа ўрад памог таварыству збудавач для алкаголікаў санаторыю і ларнію.

У 75 тыя ўходкі смерці біскупа Валанціўс'а і ў 25 тыя ўходкі закладна „Tawarystwa Ёвіаразаці“ ў канцы 1933 h. ў Коўніе быў скліканы першы кангрэс староўнікаў ёвіаразаці. На кангрэсе былі прысутны: біскупы, ксьляндзы, професары ўніверсітэту і дуза многа так людзей. Між іншым кангрэс прыняў гэтакія рэзалуцыі: 1) рабіць захады, каб жакнажчутей быў выданы закон, які спыніў бы п'янства, 2) каб вуццілі ў школах давалі моладзі ў духу ёвіаразаці і арганізавалі хурткі ёвіаразаці, 3) выханаць алкаголь з усіх хат, 4) ба роцца з тайным вырабам алкаголю і з прадажаў яго, 5) каб падчас „Tydzień Ёвіаразаці“ зусім ня прадавалі алкагольных напіткаў, 6) кіраўнікі моладзі павінны пазнаёміцца з тым, якогае мае значэнне ў выхаванні дзіцяці п'янства і ёвіаразаць, 7) ксьляндзы павінны рабіць статыстыку, паказваючы паўраўняння п'янства і ёвіаразаці ў парафіі, апісавача ёвіаразаці і закладаць брацтвы ёвіаразаці.

З нагоды кангрэсу ў Коўніе была так-жа наладжана выстаўка. Там было паказана, як прыхатаўлаць жэў, каб людзі мienš pili, жакую суваж алкаголь мае з праступкамі людзей, як jon аслабляе вiеру, нішча здароўе, выціскае людзкую кроў, слязы і нішча ўвiес краі. Таксама на выстаўцы было паказана, як вырабляць розныя напіткі бiез алкаголю...

Жак бацьм, мы бiефарусы сапраўды шмат чэго карыснага можа навучыцца на ніве ёвіаразаці ад суседняга нам літоўскага народу.

М. К.

З Сојму і Сенату.

Польская соймавая апазыцыя па сля бою пацала рукамі махаць. Соймавая боўлаць (B.B.) у мінулым м-цы скарыстаў з нiеарганізаванаці ды распоўлаці соймавай апазыцыі і правіла нову констытуцыю. Апазыцыя пасыла аба ня былі на гэтым паслэдзаўні Сојму, аба будучы ў Варшаві заныаты былі сваімі справамі. Дзіла гэтага ў Сојміе падчас хаўсаваніа за змянену констытуцыі было столкі паслоў, што Клуб B.B. станавіў адпаведны лік хаўсоў, каб змяніць Констытуцыю і Констытуцыю змянілі. Сцяп рэжа апазыцыя ахлэдзіла і па-чынае дамахацца пiерахладу гэтай справы, каб дабіцца пiерахаўсаваніа Констытуцыі; апазыцыя тды ўжо сабраўла-б на хаўсаваніа і ў Клубіе B.B. ня чапіла-б адпаведнага ліку хаўсоў дзіла змянену Констытуцыі. У гэтай справі на апошнім паслэдзаўні Сојму з боку апазыцыі былі прапановы скаўсаваніа некаторых пастаноў хаўсаваніа за змянену Констытуцыі дзіла тэго, што змянену Констытуцыі правідаіа нiефармална. Але дарма, прапанова гэта хаўсаваніа B.B. адкінута.

На паслэдзаўні сенаткай Камісіі міністар захранічн. спраў Бек сказаў прамову, у якога падсумавач здабыць польскай захранічнай палітыкі. З асаблівым задаваленіем мін. Бек зазначыў ваўнаць для Польшы факту зблiжэнiа з Савiетамі і з Нiамiецчынai.

Hitler ab Piłsudzkim і польска-нiамiецкiм даhawоры.

Па сля заклучэнiа мiж Польшай і Нiамiецчынai даhawору аб нiепадаўні праж 10 гадоў, канцлер Нiамiецчыны Hitler сказаў у Рэчхстаху прамову, у якога мiж іншым зажаў, што Нiамiецчына і Польша мiаць заа-дзіцца з фактам, што жыўуць у суслэдзтве. Нiамiецкi ўрад, з вiедамі па-вядыра польскага народу, маршала J. Piłsudzkaha, запрапанавач польскаму ўраду пацаць пiераhawоры, якія да-вiалі да заклучэнiа даhawору. Нiамiецкi народ вiтае гены даhawор і выжаўлае ахвоту супрацоўнiцтва з Польшай так жа і ў еканамiчнай ха-ліне.

МЫ І ЯНЫ.

Яшчэ сьвежа ў памяці многіх, як нядаўна польскі народ, разарваны і прыгнечаны варожымі сіламі, рваўся да незалежнага жыцця і ўтварэння самастойнага дзяржавы. Гэраічнае змаганьне польскага народу за свае правы выклікала глыбокае спадуць сярод цывілізаваных народаў сьвету. Асабліва спагадалі яму славянскія народы, якія гэтак сама цярпелі ў чужацкае няволі Аружныя паўстаньні польскага народу, разыходзячыся голасным рэкам па славянскіх землях, будзілі адвагу і веру ў паняволеных славянскіх братоў. І ня дзіва, калі наш слаўны паўстанец Кастусь Каліноўскі, б'ючыся побач з палякамі, змагаўся за волю і незалежнасць сваёй Бацькаўшчыны. А колькі-ж гарачых сэрцаў і сьветлых галоў, сёньня нікому няведаных палягло ў паўстанчых радох за тую ж Маці Беларусь-Літву, ідучы за сваім атаманам, для нас несмяротным — Каліноўскім. І хаця паўстаньні былі задушаны перамогаю грубою сілаю, аднак ані сьмерць на шыбельніцах і ссылкі на катаргі не запужалі змагаюў і ня спынілі іхнае барацьбы за сьветлыя ідэалы вызваленьня паняволеных народаў. Пахаўшы зброю ад пераможшага і разьішанага маскаля для сваіх патомных, ня зморанна распачалі работу, мо' і больш важную, як аружнае змаганьне, — пашыраючы сьведамасьць сярод гаротнага селяніна і работніка. І калі вялікі сын нашае Бацькаўшчыны — Міцкевіч — заклікаў сваім чароўным словам у польскае мове народ да веры і трываласці, дык пасля тое-ж рабілі ўжо ў беларускае мове нашыя слаўныя песьняры Бурачок і Мар-

цінкевіч. І здавалася, што гарманічнае сужыццё паляка з беларусом ніколі не засмуціцца, бо маючы перад сабою супольнага ворага, лепшыя сыны Польшчы працавалі з лепшымі сынамі Беларускі-Літоўскае Старонкі. І ў бурлівыя дні расейскае рэвалюцыі 1905 году, калі зазіялі першыя праменьні свабоды, гiнуў беларус побач з паляком, росячы сваёй крывёй рэвалюцыйныя барыкады. Біліся і гiнулі разам, бо лучыла гэтых славянскіх братоў супольнасьць ідэалаў — воля і незалежнасьць. Уміраючы на барыкадах, гiнуць у сырых казэматх і лютае сiбiрскае катарзе, закладалі трывалы фундамент згоды і прызьні на будучыню.

Але нядоўга зiяла сонца свабоды. Чорная рэакцыя, бязлітасна задушуючая рэвалюцыю, заклікала сонца цёмнымі хмарамі. І гэтыя цёмныя хмары пачалі завадкаваць і беларуска-польскае сужыццё. Паміж дзьвюх варожых сілаў апынуўся беларускі адраджэнскі рух. Расейская чорная сотня ў асобах „тоже бiлорусса“ Солоневіча ў Вільні і „істинно-русского“ Шмидта ў Менску — з аднае стараны і „тутэйшага“ пана-абшарніка — з другой, бачылі ў праявах беларускага вызваленчага руху бунт. Калі штаб „усердствующих“ Солоневіч і Шмидтов у гэным „бунце“ бачыў „польскую интригу“, маючы на мэце апалячваньне і далучэньне „іскони русских земель сiверозападнаго края“ да будучае польскае дзяржавы, дык панска-абшарніцкія масгі ўгладзілі ў вызваленчае працы сапраўдны бунт, да туль пакорнага белага нявольніка-беларускага селяніна. Калі лепшыя сыны паняволенай Польшчы — польская дэмакратыя — і былі пакуль што верны дружбе беларусу, дык

польская эндэцыя і, ішоўшы на яе павадку, польскі клер ненавідзёлі беларускае адраджэньне, аплёвваючы ўсё тое, што было сьвятым для беларускага народу. Мары аб граніцах 72 году, у якіх жадалі бачыць будучую Польшчу, не давалі ім супакою. Адкідаючы этнографічныя прыныцы, ня лічычыся з узростам нацыянальнае сьведамасьці, пёрліся пад Маскву, уважаючы Беларускі-Літоўскія землі за „rdzenne polskie kresy“, насельніцтва якіх паводле шовіністычнае думкі рознілася ад палякоў толькі „gwara“. Добра сарганізаваная пры помачы клеру, поўная дастаткаў, тагачасная эндэцыя, адкідаючы романтизм, консэквэнтна праводзіла праз двары, тайныя школы і касцёл палёнізацыю беларускага сялянства. Гэта яны ў супалцы з палякуючымі ксьляндзамі „ахрысьцілі“ каталіка беларуса ў „польскую веру“, а мову беларускую зьвялі да „простае“ — хамскае, каб яе абрыдзіць.

Але і польская дэмакратыя — лепшыя сыны Польшчы, — у меру ўзросту нацыянальнае сьведамасьці беларускага народу, пакрысе пачалі пераглядаць свае адносіны да беларускае праблемы. Калі спачатку разглядаўся беларускі адраджэнскі рух, як нешта бязладнае і безнадзейна слабое, зрадзіўшае ў галовах беларускае народніцкае інтэлігенцыі, дык польская дэмакратыя ў імя „дэмакратычных прыныцыпаў“ толеравала праявы беларускага руху, яшчэ няшкодзячага польскае палітычнае думцы і дапамагаўшага хоць і ў незначнае меры аслабляць Расею. Але пасля, калі беларускае адраджэньне пачало прыбіраць рэальныя формы, выяўляючы незалежніцкія імкненьні беларускага народу, ідучы ўжо

не па лініі жаданьняў польскіх палітыкаў, дык „лепшыя сыны“, зрэвідаўшы свае адносіны да беларускага пытаньня, прынялі больш асьцярожны і халодны тон, не разрываючы вонкава дружбы з піонэрамі беларускага руху ў імя тых жа „дэмакратычных прыныцыпаў“, і, яўна ня шкодзячы беларускаму адраджэньню, стараліся аднак гэты рух падпарадкаваць і скіраваць на шлях сваіх жаданьняў. Шлях-жа гэты ў канечнай сваёй мэце ні ўчым ня розніцца ад шляху польскае шовіністычнае думкі, бо вёў ён проста ў Варшаву, толькі з тою розніцаю, што „лепшыя сыны“ сулілі сваім „меншым“ братам-беларусам нешта нявыразнае ў будучыне, — тагда, калі будзе ўтворана польская дэмакратычная дзяржава, а іхныя палітычныя ворагі — шовіністы, нічога ня сулячы, памагалі расейскае чорнае сотні душыць беларускі рух.

Калі ў паветры паваяла вайной, на якую толькі народ пакладаў вялізарныя надзеі, польскія палітычныя партыі, у тым ліку і дэмакратыя, менш за ўсё цікавіліся беларускае праблемай. І нельга іх было вінаваціць за гэтую няўважлівасьць, бо калі гарыць свая хата, дык аб чужой ня думаецца. Але і беларусы былі заняты падзеямі, папярэджваючымі сусьветную буру, гэтак сама спадаючыся, што яна разарвец і разгоніць цёмныя хмары расейскае рэакцыі. Сочым за тагачаснымі падзеямі. Было відавочна, што зьблiжаючаяся вайна прышчыць развал зганграванае масы, якою была даваенная расейская імперыя і што з мамэнтам развалу расейскага колёсу — адкрыюцца новыя пэрспэктывы і магчымасьці для паняволеных Расейі народаў. (д. б.) А. П.—іч.

Nr. 1 (10). STUDENSKAJA TRYBUNA 11.II.1934.

Palityčny twar biełaruskaha studenstva.

Viedama z navukovaj literatury, asabliva, ž praŭna palityčnaja, a tak-ža z abservacyj ruhaŭ i historyi naroda, što evolucyja ich pavoli idzie ŭ kirunku nacyjanalnaj indyvidualizacyi.

U pieršym numary „Studenskaj Trybuny“ my skazali, što ŭ sensie palityčnych aspiracyjaŭ my staim na platformie aktu 25 ha sakavika 1918 h. heta znača—ideałam našym jość Volnaja i Niezaležnaja Biełaruś uva-ŭsich jaje etnografičnych hranicach. Akt 25 ha sakavika—heta-ž vyražennje voli i asnaŭnych žadańniaŭ biełaruskaha narodu, jość jon pačvierdžańniem žyćciovaj praŭdy—Indyvidualizacyi biełaruskaha narodu. Dzieła zachavańnia svajej indyvidualnaści biełaruskaj narod musieć zdabyć palityčnaju niezaležnaść.

Na žal, nia ŭsio biełaruskaje studenstva viedaje ab hetaj praŭdzie. I heta zusim zrazumieła. Biel. stud. žyćcio — heta-ž adbitak žyćcia i padziejaŭ starejšaha biełaruskaha hramadźanstva, jano jość refleksam biełaruskaha ruchu ahułam.

U biełaruskim ruchu, dziaľakujučy historyčnym i hieohrafičnym umovam,—dziaľakujučy, skazać-by bufernamu pałažeńniu biełaruskaha narodu, hdzie stykajucca dźvie mahutnyja kultury i cyvilizacyi—Uščod i Zachod,—u biełaruskim ruchu, paŭtarajem, ad samaha pačatku, u sensie palityčnym, znachodzjać miejsca try asnaŭnyja kirunki, try arjentacyi, imienna: *maskoŭska-biełaruskaj, polska-biełaruskaj i čysta biełaruskaj*. Pieršyja dva kirunki apirajuć realizacyju svajch palityčnych imknieńniaŭ na čužych siłach (Maskva, Varšava), jakija, praŭdu kažućy, boľš zainteresavany ŭ asłaŭleńni biełaruskaha narodu i jahonnych imknieńniaŭ, čym u pomačy dla hetaha-ž biełaruskaha narodu. Treći kirunek — biełaruskaj arjentujecca na svoj narod, budzić jaho z doŭha-vlakovaj śpiački, niščyć u im zakaranieŭšuju viakami psycholohiju niavolnictva, rodzić u im nacyjanalnaju ambicyju i honor—i hetym samym tvoryć siļu, na jakoj apiraje svaje niezaležnickija imknieńni. Aproč hetaha, apirajucca jon na družbie pakryŭdžanych z boku silnych hetaha švietu narodach. Hety kirunek,

panašamu, pravidľovy. Jon-ža maje adbitak u akcie 25-ha sakavika.

U zaležnaści ad času, palityčnaja konjunktury i ahułnych tendencyjaŭ, hetyja kirunki mianiajuć svaju siļu. Jasnaja reč, paskolki historyčnyja, palityčnyja i hieohrafičnyja ŭmovy žyćcia našaha biełaruskaha narodu nia-žmieniacca, hetyja kirunki buduć u biełaruskim ruchu tryvać.

Ad časou Hramady nabrau siły i značennia kirunak maskoŭska-balšavicki. Siahonnia taksema hipnoza Hramady jašče tryvae ŭ biełaruskich huščach. Apošniaja antybiełaruskaja padziei ŭ B.S.S.R. peŭnie-ž vykličać u biełaruskich huščach z hramadŭskim maskoŭska-balšavickim hipnozom adpaviednuju reakcyju i čviarosać. Siarod biełaruskaha studenstva hety kirunek, z małym vyniatkam, nia mieu i tymbolš ciapier nia maje posłuchu. Dokazam hetaha—Biełaruskaj Studenskaj Sajuz u Vilni (i ABSA — Abjednannje Biełaruskich Studenskich Arhanizacyjaŭ), jaki trymajucca, pamima svajho radykalizmu, niezaležnickaj linii i ŭ hetym sensie pakryvajucca z trecim—biełaruskim kirunkam. Druhi kirunek — biełaruskaj-polski — prosta čuć vegetuje. Siarod biełaruskaha studenstva jon znachodzić posłuch tolki ŭ tak zvanых konjunkturystaŭ, dokazam čaho — skompromitavanaja daščentu Kł. Scorynia.

Treći kirunek u sučasnaści nabiraje siły. Studenstva biełaruskaje, z małym vyniatkam, jaho trymajucca.

Voľš boľš mienš ahułny narys palityčnych tendencyjaŭ u biełaruskim ruchu i ich adbitak u biełaruskim studenstvie.

Niezaležnaje biełaruskaje hramadźanstva i studenstva, vykonvujučy svaju pryhožuju i historyčnuju rolu, asabliva siahonnia, kali pieražyvajem ciažkija i pieralomnyja časy, pavinna vykazać hart ducha i siļu pierakanańniaŭ, pavinna skonsolidavać svaje nacyjanalnaja i niezaležnickija siły. A studenstva biełaruskaje ŭ asobnaści pavinna ab hetym pamiatuć, — kab naležna vykanać svajo historyčnaje pastańnicтва pierad Bačkauščynaj — Biełarustaj!

Tavarystva Pryjacielaŭ Biełarusaviedy ab žmienje biełaruskaj hramatyki ŭ B.S.S.R.

21-ha i 28-ha studnia sloleta ŭ T-vie Pryjacielaŭ Biełarusaviedy pry Vilenskim Universitycie Dr. J. Stankievič pračytaŭ navukovy referat ab žmienje hramatyki biełaruskaje movy, katoruju abvlaščila 28-ha žnionia 1933 h. maskoŭskaja ekspozytura ŭ Miensku, t. zv. Rada Narodnych Kamisaraŭ B. S. S. R.

Referat 21-ha studnia byŭ paśvlačany razhladu žmienau, зроблених u biełaruskaj movie dekretam z 28.VIII.33 h. Na pačatku lektor skanstantavaŭ, što choć dekret pravodžanyja im žmieny ŭ biełaruskaj movie nazyvaje reformaju pravapisu, zapraŭdy my majem dzieła z žmienami nia tolki pravapisu, ale i hramatyki (23 žmieny hramatyčnyja i pravapisnyja adnačasna i adna žmienja tolki pravapisnaja). Zaciemišy ab protestach u Zachodniaj Biełarusi, jakija vykličau dekret ab žmienje hramatyki, lektor pamiz inšym zaznačyŭ, što dzieła aceny dekretu, jak ničoha supolnaha nia majučaha z navukaj, možna abyščisia i biez filolohičnych dovadaŭ. Kali adnak chto pryvodzić filolohičnyja arhumenty, dyk pavinnie mieć niekatoraje paniaćcie ab filolohii. Tymčasam tak zvanaje Biełaruskaje Navukovaje T-va ŭ Vilni vyniesła susim dobry protest, ale ŭ takoj redakcyi, katoraja vykazvaje filolohičny analfabetyzm jahonnych aŭtaraŭ. Pryklady: u takich formach, jak чытаньне, падвойнае н — pavodle „navukovaha“ protestu — paŭstała z čyтаньне upadabnieńniem n da j, tymčasam zapraŭdy naadvarot—z upajabnieńnia j da n. U čužych slovach, dak унівэрсытэт, профэсар, majem

dzieła z čviardym zyčnym pierad a, a nie z čviardym a, jak dumajuć aŭtary protestu. U kančatku y rodnaha sklonu adžinočnaha liku, prykladam няма пяску, majem dzieła z formaju, abo z morfologijaj, ale nie z fonetykaj. U kancy svajho protestu Navukovaje T-va zvaročvajucca da niezaležnych učaśnikaŭ Akademichnaje Konferencyi ŭ Miensku 1926 h. z zaklikam pryłučycca da jaho protestu. Ale trudna navukovym učaśnikami konferencyi pryłučycca da protestu takoj redakcyi.

Dalej lektor krychu daŭšej zadzieržyvajucca na abaronie žmieny z 28.VIII.33 h. biełaruskaje hramatyki hr. S. Paŭlovičam i ananimnym aŭtaram „Leranic“. Razhladaje ich razam, bo jany zhadžajucca pamiz sa boj. Abodva abarofniki maskoŭskej reformy apirajucca ŭ svajoj abaronie na aŭtorytetach, katorych sami nie pryznajuć i navat nia zrajuć. Aporaju im nia moža być i Akademichnaja Konferencyja ŭ Miensku ŭ 1926 h., bo jaje ciapierašnja „reformatory“ pravilna pryznajuć pracuńnaj sabie. Akademichnaja Konferencyja, pavodle ich, była „žlotam fašystych“. Aŭtar artykułu ŭ „Leranic“ paklikaŭsia na prajekt reformy pravapisu Jazykarlednaha Instytutu Biełaruskaj Akademii Navuk z 28 červienia 1933 h., z katorym pavodle sloŭ „letapisnaha“ anonima kamisarski dekret ab žmienje biełaruskaj hramatyki „blizu što zusim zychođiccca.“ Lektor pakazuje, što aŭtor „letapisnaha“ artykułu prosta skazaŭ niapraŭdu, bo prajekt Instytutu ŭ

dźvloch trecich zusim rožnicca ad dekretnej „reformy.“

Dalej lektor pierachodzie da samoha dekretu i navukova razbiraje praviedženyja im žmieny, jak na dałani pakazyvaje ŭsio ich z hledzišča biełaruskaje movy niapravilnaści i škodnaści. Napryklad viedamaha balšavickaha pavadyra, pavodle dekretu, možna nazvać Trockim, ale zamak u Trokach, voziery tam-ža, karaimaŭ, ahurki i inšyja nia možam hetak nazyvauć, ale treba zvać parasiejsku — trockki zamak, trockkija voziery i h. d.

Usie зробlenyja dekretam žmieny biełaruskaj hramatyki hruba narušajau haľouńyja asablivaści biełaruskaje movy; usie hetyja žmieny zbližajuć, a časta zusim utassamlajuć biełaruskija hramatyčnyja asablivaści z adpaviednymi asablivaściami movy rasiejskaje. Dekret nia tolki nie palahčyŭ narodnym masam i škole vučennje biełaruskaj piśmiennaści, ale naadvarot — stvaryŭ u hetym vializarnyja pieraškody, bo kab navučycca havaryć i piśać pabiełarusku, pavodle žmienienaje hramatyki, treba ŭpierad u vialikaj miery navučycca parasiejsku. Adžinaj metaj reformy jość rusyfikacyja.

U dyskusii siabry T-va zhadžajucca z lektaram padčyrkivali jašče ad siabie niapravilnaści i škodnaści dekretnych žmienau biełaruskaj hramatyki i ich vylučna rusyfikacyjny charakter.

Za abaronu dekretu vystupili tolki dva hości T-va. Adžin z ich kazaŭ ab usim, uspaminaŭ Madryt i Bucharu, ale ničahusieńki nie kazaŭ ab samaj reformie. Jon zaklikaŭ T-va być tolerantnym da „reformatoraŭ.“ Za heta dastaŭ ad lektara dobry adkaz, što niachaj z svaim zaklikam žvlerniecca da maskoŭskich aŭtaraŭ „reformy.“ bo nie biełarusy ich za „reformu“ sadziać u turmy, mučajuć, vysyľajuć na Saľoŭki i h. p., a jany heta robiac z biełarusami za toje, što hetyja nia mohuć pryznać ichnaje „reformy.“

Hr. S. Paŭlovič kazaŭ ab potrebie reformy naahuľ, chočauć stvaryć uražannje ab potrebie „reformy“ praviedžienaj maskoŭcami 28.VIII.33 h. Baraniŭ tak-ža hr. Paŭlovič ananimna ha abarofnika ŭ „Leranic“ maskoŭskaje „reformy.“

Referat lektara 28.I.34 h. byŭ paśvlačany razhladu baračby biełarusau u B.S.S.R. proti nakidańnia im silkom maskoŭcami sfalšavanaj biełaruskaj hramatyki. Pavodle slovaŭ aŭtaraŭ reformy i ichnich sluhaŭ biełaruskija komunisty ŭ B.S.S.R. „padniaŭ „vyćcio, haľašennje, kryk,“ prajavili „šalonuju złość“ proti abažvlečanaŭ maskoŭskimi šovinistymi hramatyki biełaruskaje movy. Navukoviec

Chronika.

— U Vilni nadoviačy vyšaŭ pieršy numar časopisi p. z. „Biełaruś pracy,“ aficyjalnym redaktaram i wydaŭcom jakojość student-biełarus k. S. Saroka. Z hetaha numaru časopisi možna atrymac uražannje, što k. S. Saroka — jak-by inšpiravany čužoj varožaj da biełarusau rukoj — choča ŭ svajej biezhraničnaj zarazumiełaści raspačać novuju eru ŭ biełaruskim ruchu, — choča ŭ im pravieści sanacyju i stvaryć biełaruskaj pozytyvizm. Da dasiulešsaj pracy i zdabytkau u biełarusau adnosicca jon z poŭnaj negacyjaj, a ŭsiamu dasiulešniamu biezhaľouju ŭ biełaruskim ruchu „vlnavaty“ pavadyry hetaha ruchu, a nia silnyja hetaha švietu, a kali chodzić ab polskija ŭla dy, to jany, aproč kolišnich endeckich Hrabskich i Dmoŭskich, — jak z časopisi vidać, — caľkom Saroka apraŭdany!

U tymža numary časopisi znechođzim šmat zapalnych sloŭ, frazeolohii, historyčnaha kryku. Numar hety jość dokazam ignorancyi praŭna-palityčnaha pałažeńnia biełarusau u Polšcy, abjavam nierazumieńnia potreby konsolidacyi biełaruskich siłaŭ, naadvarot jość ich raścieruśvanniem, — dalej jość jon anarchičnym vybucham niepačytnaha ŭ sensie palityčnym i zarazumiełaha studenta, ureščie jość bukietam i palityčnym reveransom pie-

Šw. P. P. PIARŠUKIEVIČ

Dnia 4 ha śniežnia m. h. u vloscy Papľavoch, Niehnievickaj hminy, Navahradzkaha pavietu, pamior Piatro Piaršukievič, siabra Biełaruskaha Studenskaha Sajuzu pry U. S. B. u Vilni, student 4 ha kursu matematyčna pryrodaznaŭčaha fakultetu.

Karotkaje žyćcio našaha siabry — heta baračba za lepšaje zaŭtro Biełaruskaha Narodu.

Radziŭsia ŭ sialanskaj siamji ŭ 1910 hodzie ŭ Papľavoch. Budučy vučniam Navahradzkaj Biełaruskaj Hmnazii vyznačauśia, jak adžin z najlepšych matematykaŭ. Hramadzkaju pracu raspačau jašče ŭ hmnazii. Z vialikaj achvotaj horniecca da arhanizavańnia koncertau i pradstaŭleńniaŭ u vakolicach Navahradku. Pieršyja Jaho pačynańni spatkała samachadovaja katastrofa, u jakoj Jon faktyčna i padarvaŭ svajo zdaroŭje. U vosieni 1930 h. pastupiŭ u Vilenskaj Univeršytet, dzie vučyŭsia da 1933—34 akademickaha hodu. Z pačatku 3-ha kursu pačynajucca ŭžo systematychnaje pracu siabry Piatra na vloscy na kulturna-ašvietnaj nivic. Jak haračy adradženiec, z vialikaj achvotaj i pačućciom hramadzkaha abaviazku vyjaždžaŭ z inšymi siabrami ŭ śniežni 1932 h. ŭ Biełastočynu, dzie praz uvieś čas Kaladnich vakacyjaŭ čytaje referaty ŭ hurtkoch T.B.Š., vykładaŭ matematyku i fizyku na sarhanizavanyh vialičernih zaniatkach dla dorosłych, prymaje aktyŭny ŭdzieľ u ladańni pradstaŭleńniaŭ u Biełastoku. Nia hledziačy na paharšennje zdaroŭja, Jon nie škaduŭje enerhii i ŭsimi siłami starajucca padzialisca zdabytaju viedaju z svaimi bratami — siarmiaźnikami. Pierad vyjezdau u Biełastočynu s. Piatro byŭ vybrany ŭ kancy listapada taho-ž hodu ŭ Urad Biel. Stud. Sajuzu, dzie praz uvieś 1932-33 akademičny hod spaŭniaŭ funkcyju sekret. ra.

Letnija vakacyi 1933 h. — heta peryjad najbolšaha napružańnia pracy siabry Piatra, heta apošniaja, ale najvialikšaja Jaho zasľuha na hruncie pašyreńnia ašviety i mastactva siarod sialanstva. Dziaľakujučy Jamu tolki ŭvaruśyliśia dramaŭšyja vioski Niehnievickaj, Ščarsoŭskaj i Karelickaj hminau. Pamima biazupynnych pieraškod i vialikich trudnaściau na rožnym kroku, Jon za adno leta zdoleŭ sarhanizavać boľš 6 cloch pradstaŭleńniaŭ i 8-mi referataŭ ad imia Biel. Stud. Sajuzu. Tut my bačym Jaho, jak prelehenta, artysta, režysora, dekaratora i h. d. Ab zainteresavannij i karyści hetaj pracy švidčyć mnoha-ličnaja prysutnaść sialanstva na referatach i spektaklach.

Čujučysia vialmi slabym na zdaroŭi i dzieła materjalnych pryčyn, zvolniŭsia siabra Piatro na hod z univeršytetu. Adnak nia moh zharnuŭšy ruk i spakojna adpačyvać. Nadnormalnymi vysilkamj zladziŭ siabra Piatro jašče pradstaŭleńni u v. Ščorsach i v. Zapolli.

Z miľaj ŭsmieškej, z vialčnym humaram i badžiorašciu staić pierad nami hety maľady adradženiec i baračbit, i zdajucca, čujucca slovy, jakija Jon časta paŭtaraŭ:

„...I budzie ŭnukam panavańnie.“

Tam, dzie siahonnia plača dzied.“

Pachavany siabra Piatro na Niehnievickich mohiľkach. Čhaj budzie pučam dla Ciabie, Daraŭ Piatro, rodnaja ziamielka. A Tvaia baračbianaja i achviarnaja služba dla spravy Adradžeńnia Svajho Narodu čhaj budzie prykladam dla ŭsich Biełarusau!

A. S.

rad polskimi ŭladami, za što hetyja ŭłady pavinny byli b Saroku „dobrze wynagrodzić.“ Dobra toje, što k. S. Saroka ŭ svajej hetkaj „pracy“, jak daviedvajemsia, jość z boku niezaležnaha biełaruskaha studenstva adžinokim, a Skarynincy, peŭnie, mohuć jaho namu vystupieńniu, kali nie zajdroščić, to prynamsia aklaskivoć!...

Redakcyjnaja Kolehija „Studenskaj Trybuny“ — u składzle kal. kal.: M. Tatarynovičanka, J. Šutovič i J. Malecki

Sekretaryjat „Stud. Trybuny“ čynny kožnuju niadzielu miž 11—12 hadz. pry vul. Zavalnaja 1—1.